

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta,

P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número atrassat	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Els mesos de l'any. - Fets històrics. - Aforismes i proverbis. - Cançons populars. - Catalans notables. - A la "Casa de Maternitat i Expòsits" de Barcelona. - Corrandà. - Ressenyes històriques. - Sant Cristòfol. - Una locució popular. - Esquinç camperol. - El metge del meu poble. - Una locució popular. - Interessants notes respecte a les Arts Gràfiques. - Endevinalles.

CORRESPONSALS

Els sol·licita «Curiositats de Catalunya» a les localitats on encara no n'hi hagi.

Els mesos de l'any

JULIOL

PER A PASSAR L'ESTONA...

*C*ontinua la roda... Les dones nades en juliol solen ésser formoses, però de cor voluble. Tenen molta abrivada, un caràcter encès, venjatiu, propens a la rancúnia. Franques i sinceres, tenen idees nobles, i són propenses a la vida espiritual.

Els homes són fers, orgullosos, coratjosos; tenen molta noblesa de sentiments, franquesa, lleialtat, cor generós, belles maneres i distingida presència.

Amen l'harmonia i la mesura en les coses. Són enèrgics, emprenedors, ordenats; solen reeixir en la vida.

Ferran el d'Antequera, primer monarca castellà
que ha patit Catalunya.

FETS HISTORICS

El dissortat Compromís de Casp

LA mort de Martí l'Humà, ocorreguda el 31 de maig del 1410, sense deixar successió directa i legítima, provocà un seguit de dissensions i lluites intestines a les terres que componien la Confederació Catalano-Aragonesa, ja que això plantejava el problema de la successió a la corona que ja s'havia vesllumat en vida del rei i que ja havia estat causa d'alguna atzagaiada.

Per exemple: el Comte d'Urgell, un dels futurs pretendents, sol·licità del rei l'ofici de procurador general i governador del reialme d'Aragó, al·legant que li competia com a legítim successor de la corona mentre el rei no tingués fills. Això li fou conferit per privilegi datat a Bellesguard, el 25 d'agost del 1409, per mentre el possible futur hereu del monarca no tingués quatre anys complets, però, per sota mà,

el rei escrivia a l'Arquebisbe de Saragossa i al regent d'Aragó que refusessin el Comte, bo i mantenint secreta aquesta ordre d'ell. Els aragonesos seguiren aquest darrer manament al peu de la lletra.

Per què féu això el rei? Dídac Monfar ens explica quelcom que pot tenir-hi relació o, si més no, ens pot mostrar els motius que el rei havia tingut per a fer-ho. Aquest cronista diu que quan es tractà del segon matrimoni del rei Martí, li foren presentades dues donzelles —Margarida de Prades i Cecília d'Urgell— perquè escollís entre elles i que el rei escollí a Margarida, rebutjant a Cecília d'Urgell, germana del Comte Jaume, i afegeix Monfar: «No deixà a dona Cecília perquè li manqués res del que tenia l'altra, sinó que estranyà la forta i ferma condició de la comtessa Margarida, sa mare, sogra que havia d'ésser d'ell, i no volia que amb aquest casament acreixés l'autoritat i poder del Comte d'Urgell, son germà, de qui temia que ja en vida seva no es volgués alçar amb el reialme que ja tenia per tan seu com el mateix rei que el posseïa» (1). D'aquests dos fets es desprèn la fonda antipatia que el rei sentia envers el seu nebot Jaume d'Urgell.

Per aquell temps, hi havia a la vella Europa un conflicte que duia en perpetu enrenou a tots els països del continent: ens referim a l'anomenat Cisma d'Occident que mantenia dos papes al soli pontifici, l'un a Roma i l'altre a Avinyó. Aquesta darrera tiara la detentava un cardenal, aragonès segons la majoria d'historiadors, català segons algú ha apuntat, el qual duia el nom de Pere de Luna, però que, com a pontífex, havia adoptat el de Benet XIII. Aquest personatge és el qui juga el primer paper en el negoci de la successió de la corona.

Per tal de solucionar el conflicte produït per l'anormalitat d'haver-hi dos papes, es reuní a Pisa un concili el qual acordà que els dos pontífexs regnants renunciessin la seva dignitat i que fos elegit un tercer papa. Benet XIII no es volgué sotmetre a aquest acord conciliar i emprengué una intensa campanya per les costes occidentals d'Europa per tal que el reconeguessin com a papa únic. El rei de Castella fou un dels que s'adheriren a la campanya del papa Luna, tal

(1) *Historia de los Condes de Urgel.*

com ho testimonieja una lletra del 3 d'agost del 1409, adreçada per Martí l'*Humà* al seu fill Martí el *Jove*, rei de Sicília. El rei d'Aragó, per la seva banda, es mostrava partidari de l'extinció del Cisma, sense mostrar predilecció per cap dels pontífexs contendents.

Coneguts un xic els antecedents d'aquest afer, passem a explicar el seu detall. Un cop ocorreguda la defunció del rei Martí, foren aplegats els parlaments generals dels tres estats d'Aragó, València i Catalunya, els quals es reuniren, respectivament, a Alcanyis, Vinaroç i Tortosa. Després de llargues i enutjoses deliberacions, les quals duraren fins a començaments del 1412, i després d'haver-se creuat innumbrables missatges entre les tres cambres, els parlaments acordaren nomenar una comissió de nou persones — tres per cada estat confederat —, les quals s'havien de reunir a la vila fronterera de Casp amb el compromís d'elegir un nou monarca. El qui resultés elegit havia de reunir, com a mínim, sis dels nou vots disponibles, amb la condició que n'hi havia d'haver un, quant menys, de cada estat. Aquest punt fou un dels que facilitaren la consumació del dissortat compromís de Casp, tota vegada que si els vots exigits haguessin estat dos per cada reialme, no s'hauria pogut dur a terme, com veurem més avall.

El papa Luna no era aliè a la solució que es donava al conflicte, car el seu afany era que a la Confederació hi hagués un sobirà aferrissadament adicte a la seva persona i com fos que «mort el rei, cap dels dos partits dominants, afrancesat l'un amb Violant de Bar (vídua de Joan I i àvia del pretendent Lluís, duc d'Anjou), nacional l'altre amb el Comte d'Urgell, no convé al Papa ni al Cisma» (2), Benet XIII tracta de lliurar la corona a l'únic fervorós partidari d'ell que figura entre el nombre dels pretendents. Era aquest l'infant Ferran de Castella.

Examinem ara la condició dels nou jutges o compromissaris elegits sota la pressió de l'antipapa Luna:

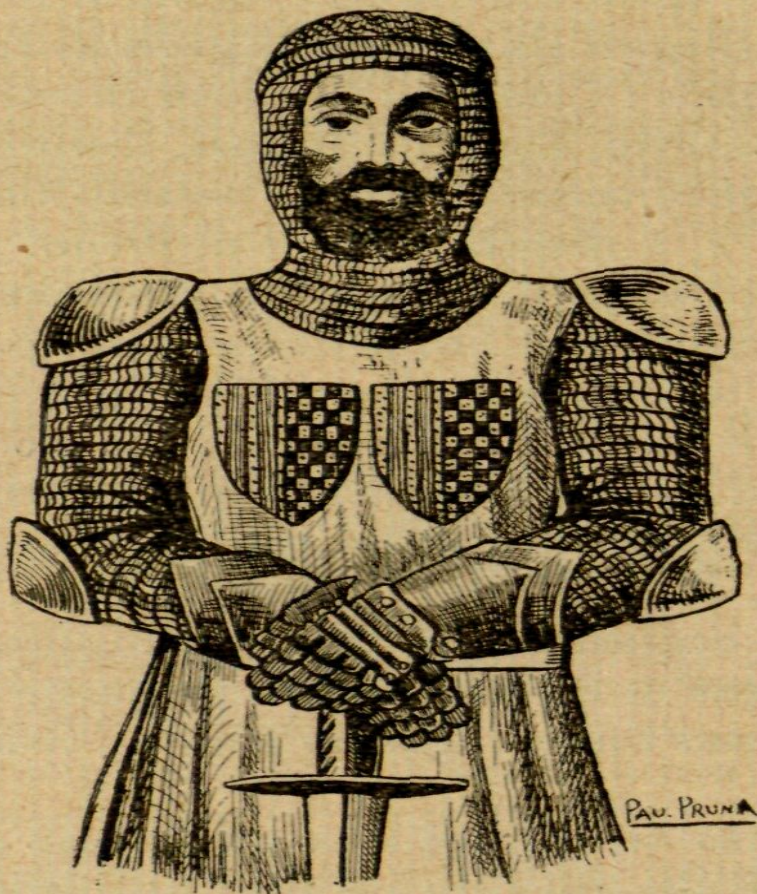
FRANCESC D'ARANDA, donat de Porta-Coeli, aragonès: «Era una mena de llec brut de vestit i de barba, atrevit i astut que havia mangonejat entre les capes baixes de la cort

(2) LLUÍS DOMENEC I MONTANER, *La Iniquitat de Casp i la Fi del Comptat d'Urgell*.

del rei Martí i ara corria per la de Benet XIII, com a *factotum* i una mena d'eminència grollera però hàbil» (3).

DOMÈNEC RAM, bisbe d'Osca, aragonès: Era referendari del papa Luna, el qual li havia conferit la mitra de què gaudia i, més tard, li conferí la de Lleida.

BERENGUER DE BARDAXI, lletrat, aragonès: Estava casat

Jaume el Dissortat, comte d'Urgell,
el legítim monarca de la terra catalana.

amb Isabel Ram, germana del compromissari anterior, i quan tingué lloc la seva elecció, estava a sou de Ferran el d'Antequera.

BONIFACI FERRER, prior de Porta-Coeli, valencià: Havia estat ambaixador de Pere de Luna a París i, més tard, el seu conseller i el seu defensor al concili de Pisa.

SANT VICENÇ FERRER, de l'orde de Predicadors, valencià: Germà de l'anterior. Confessor del Papa i mestre del seu Sacre Palau. La persona del Sant fou l'instrument més potent dels que se serví el cardenal aragonès per aconseguir el que desitjava.

GENÍS RABASSA, lletrat, valencià: El dia 5 de maig

(3) DOMÈNEC I MONTANER, *ob. cit.*

de 1412, fou invalidat per al càrrec de compromissari, per estar mancat d'enteniment. Fou elegit per a substituir-lo:

PERE BERTRAN. lletrat, valencià: Fou el mateix Papa que l'instà a anar a Casp i qui li féu trametre dos-cents florins per a despeses del viatge

PERE DE ÇAGARRIGA, arquebisbe de Tarragona, català: Havia estat familiar de Benet XIII i de Ferran el *d'Antequera*. Fou un altre dels representants del Papa al concili de Pisa i aquest l'havia distingit successivament amb l'ardiaconat de Benasc, un canonicat a Mallorca, la mitra de Lleida, i finalment la de Tarragona.

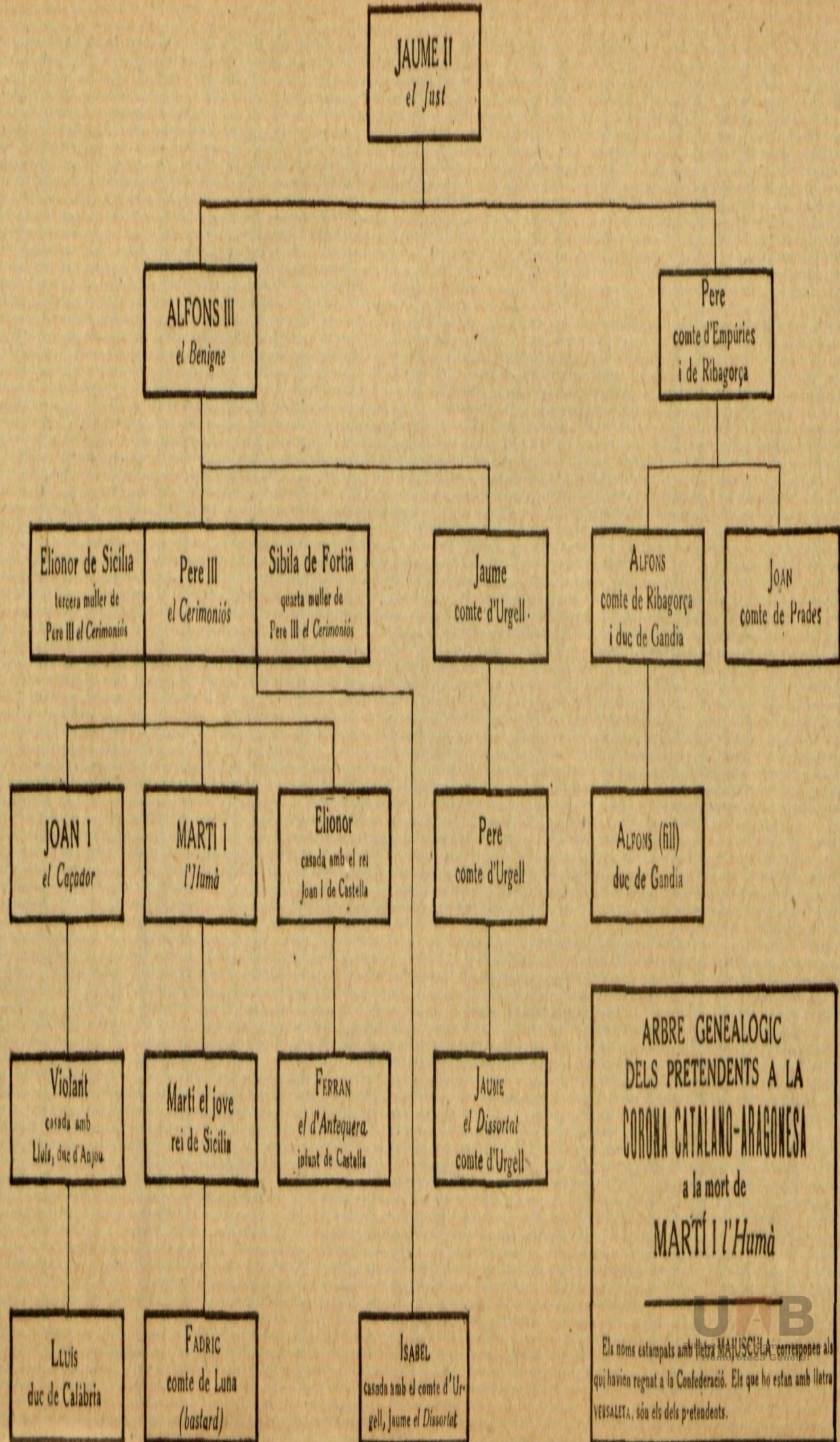
BERNAT DE GUALBES, lletrat català: Fou advocat assessor de Benet XIII i el seu defensor a Pisa. La seva família era personalment enemiga del Comte d'Urgell.

GUILLEM DE VALLSECA, lletrat, català: Es l'única persona que gaudia de la simpatia popular entre els nou jutges de Casp. Era l'advocat assessor del Parlament de Catalunya i el seu nom era venerat a tot el Principat.

I ara que ja coneixem la personalitat dels electors i que hem pogut veure la majoria amb què comptava Benet XIII per a tirar endavant els seus plans, passem a examinar els drets de cada pretendent. La seva ascendència la trobarem a l'arbre genealògic adjunt.

LLUÍS, duc d'Anjou i de Calàbria: Era nét de Joan I el *Caçador* per línia femenina. A la mort del seu avi sense fills barons, la corona hauria correspost a la mare d'aquest pretendent, però com sigui que la llei catalana refusava la successió per línia femenina, aquesta fou preterida i la corona passà al germà del rei difunt, tal com ja s'havia fet en alguna altra ocasió. Queda, doncs, descartat que aquest pretendent no tenia cap dret a la corona.

FADRIC, Comte de Luna: Era nét de Martí l'*Humà* per línia masculina i, per tant, era el legítim successor a la corona, si no hagués tingut el defecte d'ésser nat fora de matrimoni, pels tractes del seu pare Martí el *Jove* amb una donzella siciliana anomenada Tàrsia. Martí l'*Humà* hauria volgut deixar li a ell la corona i àdhuc tractà de legitimar-lo, ço que havia de tenir lloc al monestir de Valldonzella el dia 1 de juny del 1410, però com que la vigília havia mort el seu avi, això no pogué ésser. Aquest acte que intentava de fer el rei Martí, a nosaltres ens sembla il·legal car, segons el dret,

la legitimació d'un fill natural o bastard sols pot efectuar-se mitjançant el matrimoni dels pares, i això no era possible per quant Martí el *Jove* havia mort l'any 1409.

FERRAN, infant de Castella: Era nét de Pere el *Cerimoniós* i nebot de Martí l'*Humà*, però per part de la seva mare Elionor qui havia contret matrimoni amb el rei de Castella. Ja hem dit més amunt que la successió per línia femenina sempre havia estat interdicta a Catalunya i, per tant, no era aquest el qui tenia dret a resultar triomfant.

ISABEL, comtessa d'Urgell: Era filla de Pere el *Cerimoniós*, però la seva condició de dona l'excloïa de la successió.

Val a dir que ben aviat renuncià els seus problemàtics drets a favor del seu espòs Jaume.

JAUME, comte d'Urgell: Era besnét d'Alfons el *Benigne* per línia directa masculina i, per tant, l'únic legítim successor a la corona, mentre no hi hagués un altre pretendent de línia masculina més propparent del rei difunt i com que aquest no existia, ell era l'indiscutible monarca de la Confederació. Si els jutges de Casp, en lloc de vetllar pels interessos d'un senyor Pere de Luna, haguessin vetllat per la legitimitat del seu acord, no hi ha dubte que haurien elegit a Jaume d'Aragó, Comte d'Urgell.

ALFONS, duc de Gandia: Era nét de Jaume II el *Just* per línia masculina i hauria estat un successor idoni si no hi hagués hagut el Comte d'Urgell davant d'ell, com a pertanyent a una branca més propera a la del rei difunt. A la seva mort —ocorreguda durant l'interregne— es presentaren com a pretendents el seu germà Joan, comte de Prades, i el seu fill Alfons, duc de Gandia, els quals tenien els mateixos drets que el difunt, però amb una petita diferència a favor del duc de Gandia per ésser fill del germà més gran.

¿Per quines causes no fou elegit rei el Comte d'Urgell, el qual, segons hem vist, era el qui més dret tenia a la successió de la corona? Ja hem dit que Pere de Luna volia continuar essent Papa a tota costa i que tratava de guanyar-se la simpaties de la casa regnant aragonesa, fent els possibles d'entronitzar-hi una persona que sentís simpaties per la seva causa i l'únic pretendent que aleshores sentia aquestes simpaties —després se li girà d'esquena— era Ferran el *d'Antequera*. Els altres pretendents eren partidaris de la solució acordada pel Concili de Pisa i per això l'antipapa féu els

possibles que fossin anomenats compromissaris el major nombre de partidaris d'ell.

El 24 de juny del 1412, fou dictat el fall que conferia la corona a un príncep estranger, i el dia 28 del propi mes era solemnement publicat i proclamat rei Ferran el d'*Antequera* a la porta de l'església de Casp. L'encarregat de llegir el fall i fer la proclamació, fou Fra Vicenç Ferrer.

El resultat de la votació realitzada per a dur a terme la proclamació fou el següent: Primer votà, per escrit i sege-llant-ho amb el seu propi segell, Fra Vicenç Ferrer, donant el seu vot en favor de Ferran, i, seguidament s'adheriren a aquest vot el seu germà Bonifaci, els tres representants aragonesos i el català Bernat de Gualbes. Pere de Çagarriga digué que els qui tenien més dret a la corona (però els dos per un igual), eren el duc de Gandia i el comte d'Urgell per ésser de branca masculina, al qual vot s'adherí Guillem de Vallseca manifestant, però, que li semblava més idoni el comte d'Urgell. El valencià Pere Bertran s'abstingué de votar al·legant que feia poc temps que era compromissari i que no havia pogut estudiar bé la matèria.

Fos com fos, el fall s'havia ja dictat. El papa Luna era el primer de rebre la còpia del fall de Casp que ens havia de portar l'absorció castellana a Catalunya. El primer document que lliurà Ferran en qualitat de rei, datat a Saragossa el 12 d'agost del 1412, ja és redactat en castellà, com la majoria dels lliurats avui dia. En canvi, si el Parlament de Casp hagués elegit l'única persona que podia ostentar legítimament els títols de Comte de Barcelona i Rei d'Aragó, València i Mallorca, el comte Jaume d'Urgell, avui dia Catalunya no tindria un Estatut d'Autonomia, sinó que, tal volta, tindria la Independència.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

AFORISMES I PROVERBIS

Costum, fa veure foc ço que és fum.

El costum arrela més que els roures.

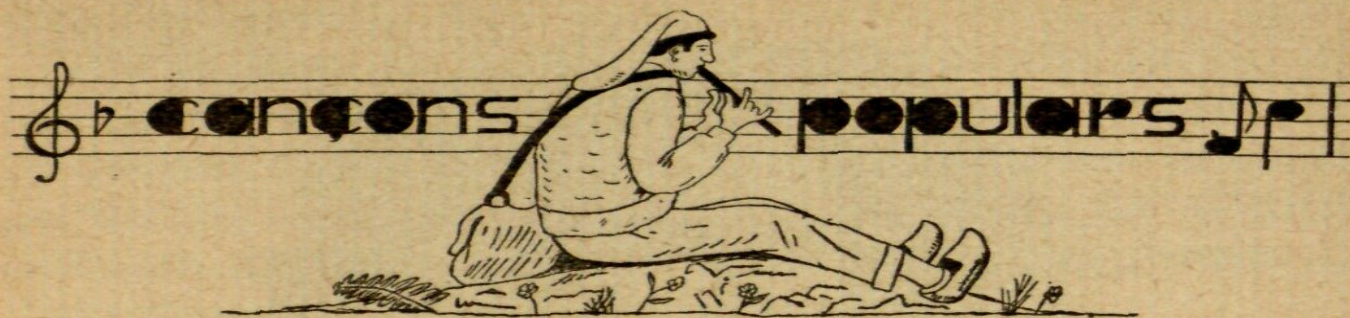
Més val un de mort, que molts de ferits.

Qui tot ho creu, no creu res.

Qui més crida, apar que raó haja.

Qui més crida, aquell guanya.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Sota l'olivera

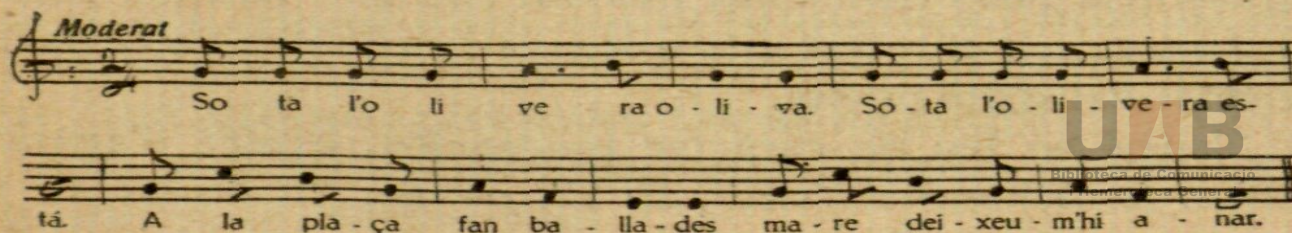
Sota l'olivera oliva.
Sota l'olivera està.

A la plaça fan ballades,
ai mare, dexiu-m'hi anar,
com que sóc tan boniqueta
ballador no em faltarà.

—No hi vagis, Catarineta,
que ton pare arribarà.
—Tant si arriba com no arriba
a la plaça vull anar.

No feia un quart que era fora
son pare ja va arribar.
—On és la Catarineta
que no és aquí per sopar?
—Catarina és a la plaça;
al mig dels fadrins està.

Ja n'agafava una estaca
i a la plaça se'n va anar;
ja li venta agarrotada
que l'ha cuidada matar.
—Ai perdona'm, Catarina,
que Déu te perdonarà.

(De «Cançons de tot arreu», per Mn. F. Baldelló, 1936).

CATALANS NOTABLES

Josep Robreño i Tort

PEL cognom de Robreño, sembla que aquest actor i poeta satíric no sigui català, però ho és de roca i arrel, havent nascut a Barcelona durany l'any 1780. Fou el fill més petit d'una família menestral acomodada.

Primerament el seu ofici va ésser el de gravador, mes la seva gran afició per la poesia i pel teatre, l'induíren a canviar de professió, preferint la d'actor, no sense l'oposició de la família.

Començà la seva carrera teatral actuant en varis teatres particulars, com aficionat. El dia 8 de febrer del 1811 debutà al Teatre Principal de Barcelona, anomenat aleshores de la Santa Creu, com a còmic professional, en la representació titulada *No puede ser guardar una mujer*. En el teatre, Josep Robreño, tingué la doble personalitat d'autor i actor.

Com autor, escriví molts sainets, bilingües quasi tots ells, alguns dels quals tenien una finalitat més que teatral, política, i altres són el retrat més o menys exacte dels costums del principi del segle passat.

També en féu de caràcter tendenciós, essent d'aquesta classe: *Lo hermano Buñol*, *El Tropense*, *La huida de la Regencia de la Seo de Urgel y desgracias del Padre Llibori*, *Numancia de Cataluña y libre poble de Porrera*,

etc. Teatralment, tots aquests sainets tenen poc valor.

Altres obres són fruit de l'ingeni de Robreño, en les que descriu els costums d'aquell temps no essent tarades per preocupacions partidistes, odis o fanatismes polítics, com són: *Sarau de la Patacada*, la millor de totes; *Lo alcalde Sabater*, *La Unión o la tía Sacallona en las fiestas de Barcelona*, etc.

Com a poeta, fou el cantor dels aconteixements notables de la vida barcelonesa, escrivint composicions de caràcter popular en forma de *romanços*: els temes que Robreño escollia, eren els de l'actualitat ciutadana, diatribes contra els costums imperants, epigrames contra el clergat i les autoritats, sàtires contra el règim o el govern, consells sobre la vida íntima, alguns d'ells de molt mal gust.

Dels seus *romanços*, el més notable és el *Sermó furios de las Modas*, imprès a Barcelona en 1809, i el titulat *Sermó de la Murmuració*.

En política figurava entre els «constitucionalistas». L'apassionament polític li reportà bastants disgustos, doncs més d'una vegada sortí del teatre per a anar a la presó. Durant el període del 1824 al 1827, les autoritats extremaren el seu rigor contra el popular autor-actor-poeta, i el tingueren tancat a la Ciutadella.

Recobrada la llibertat, per a difundir les idees liberals per mitjà del teatre en 1822 formà una companyia, realitzant una turné per Catalunya i la Península ibèrica. Després, cansat de la persecució de les autoritats i desitjós de fer fortuna, en 1836 s'embarcà, junt amb la seva esposa, dirigint-se a Amèrica, actuant a Puerto Rico, Mayagüez, La Guaira, Caracas, Curaçao, Santiago de Cuba i Jamaica, i des d'aquesta ciutat, havent ja conseguit una regular fortuna, segons es digué, tornà a Cuba, des d'on s'embarcà cap a Espanya.

Quan retornava a la seva pàtria en la goleta *Afortunada*, a les poques setmanes de navegació, naufragà, morint Robreño, la seva esposa i els individus de la companyia que ell dirigia. Aquest tràgic succés va ocórrer a l'agost del 1838.

En 1855, es van publicar a Barcelona les *Obras poéticas de José Robreño* i les seves *Obras de teatro*.

Es considera a Robreño com un dels precursors del teatre català contemporani.

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

BREU RESSENYA D'UNA RECENT VISITA NOSTRA

—
*A la «Casa de Maternitat i Expòsits»
de Barcelona*

LES presents ratlles són escrites la tarda d'un diumenge, poques hores després d'haver visitat aquest sant recés. Persisteix, doncs, en nosaltres la visió de tot el que aquest matí hem vist i contemplat. No ens dol gens ni mica el temps esmerçat en seguir les diferents instal·lacions, les quals ens ha estat possible conèixer gràcies a l'amabilitat i gentilesa d'una bondadosa religiosa la companyia i guiatge de la qual agraïm des d'aquestes pàgines, per bé que ja li hem testimoniat personalment.

Es necessari, altament convenient, conèixer la vida interior d'aquests centres benèfics. Molts de nosaltres n'hem sentit parlar d'una manera imprecisa i encara en sentit pejoratiu. Quan se'ns presenti l'avinentesa, aprofitem-la. Així podrem comprovar a bastament, pels nostres propis ulls, si el que veiem respon al concepte que ens teníem format.

La *Casa de Maternitat i Expòsits* es troba enclavada a la barriada de les Corts, d'aquesta ciutat. Com molt bé es pot comprendre si tenim en compte el nom que li ha estat donat, és dedicat als infants, als nens i nenes que des d'instants després de llur naixença es veuen abandonats per aquells que solament pel fet d'haver-los portat al món haurien tingut de vetllar i desviure's constantment per ells.

Aquesta casa, més que una casa és un vertader palau. Un palau molt net, molt endreçat, molt ordenat, però trist, extremadament trist. La toca de les monges contrasta notablement amb els menuts: amb llur cara, amb llurs vestits,

amb llurs posats... El contrast és tan viu i punyent que, a desgrat vostre, us sentiu un mal regust a la boca, els ulls se us humitegen... Quina tristesa veure un rostre d'infant, àvid de carícies i petons, a la vora d'una monja que, per més bona i amable que sigui, no pot prodigar els amors que els nens necessiten: perquè el reglament de la casa no ho consent i també perquè no sap què és ésser mare, car solament les mares, les vertaderes mares, saben fer riure els petits, solament elles saben amoixar els fills, solament elles saben fer petons, petons maternals...

Deixem-nos, però, de divagacions sentimentals i anem a relatar, breument —l'espai de què disposem no ens permet ésser massa explícits— el que veiérem i ens digueren mentre, vivament encuriosits i interessats, anàvem recorrent els diversos pavellons.

Atentament guiats i informats per una religiosa, per cert ben amable i sol·lícita, tractàrem de fer-nos càrrec del que representa l'obra que porta a terme la «Casa de Maternitat i Expòsits».

Tots, absolutament tots, els nou nats que puguin presentar-se han d'ésser forçosament aollits. Cap no pot ésser refusat. La majoria d'ells són abandonats per llurs pares. En canvi, només són una petita minoria els que en aquesta casa veuen la primera llum, essent, en aquest cas, la pròpia mare qui els atén. Durant els primers mesos són tractats segons l'organisme i manera d'ésser de cadascun. De manera que n'hi ha que són alletats per nodrisses; d'altres, meitat per mitjà de biberon, meitat per dida; solament amb biberon la majoria. Aquests biberons són preparats d'acord amb les prescripcions que en cada cas són ordenades pel metge.

Molt ens cridà l'atenció la sala dedicada exclusivament als infants menors de tres mesos. Que bonics tots ells! Tan bonics com ploraners i riallers. A remarcar, d'aquesta sala, la petita cabina incubadora on són dipositats, fins a complir el temps reglamentari, els nascuts abans d'hora. N'hi veiérem una vuitena.

Ja més grandets, quan tot just apuntalen els peus a terra, passen la major part de les hores del dia en una saleta, asseguts còmodament en sengles bassetes. Llavors llur manumentació és alternada amb una mena de sopes molt semblant a les farinetes. Comencen a conèixer les primeres

joguines, sons bergansins, convenientment subjectats per mitjà de finísimes cadenes, els quals roseguen incansablement. En aquest departament i en una sala espaiosa, contigua a la que acabem d'esmentar, hi hem vist llur dormitori: una trentena de llitets arrencats l'un al costat de l'altre. No tots eren buits. En recordem més d'un ocupat per qualche malaltet i també per algun dormilega quelcom indisposat.

Van creixent: ja saben caminar sols. Llavors no fan res més que entretenir-se mútuament. Els hem vist dalt del terrat, besats pel sol, amb els nasets completament curulls de blanques estalactites. N'hi han, d'ells, que us reben somrient, apar talment que esperin una magarrufa; d'altres comencen a mirar-vos fit a fit fins acabar amb el popular petarrell.

Hem observat un detall la manifestació del qual evidencia clarament fins a quin grau aquesta dissortada mainada va famolenca de moixaines. A un dels més petits, cabell ros i esbullat, cara rodona com un sol, les calcetes se li han anat escorrent cames avall fins a fer-lo caure. Ha plorat. La monja, diligent, ha cuitat a aixecar-lo tot prenent-lo en braços. Unes paraules acompanyades d'una agradosa carícia, l'han fet callar. Instantàniament han acudit vora la religiosa set o vuit companys del nen caigut, en demanda de què la carícia es fes extensiva també a ells. La monja, amb el nen als braços, ha vist assaltada la mà que tenia lliure fins a l'extrem de què a cada dit s'hi aferrava una mà d'infant. Els que no s'hi han pogut agafar per manca de dits, s'han acontentat en seguir-la.

No totes les criatures recloses en aquesta Casa, hi sojornen tot el dia. A la festa, principalment, els més grans passen les hores de sol a la muntanya. Durant la setmana, en classes a propòsit, reben sòlida instrucció mitjançant el sistema Montessori. Aquestes aules, espaioses a més no poder, amb amples finestrals per on la llum diürna hi entra a pleret, inviten i predisposen a l'ensenyament primari. Els menuts hi assisteixen contents i joiosos. Cadascun té assenyalat el seu lloc, ningú no s'asseurà allà on no li pertoca.

Hem visitat les cuines, força oloroses per cert, amb llurs armaris, curulls de vianda ja cuita, la missió dels quals no és altra que la de conservar calentes les menjures que hi són dipositades una vegada condimentades. Les piques, on s'hi remullaven un sens fi de patates ja pelades, i també una colla

de lliures de bacallà. Les neveres frigorífiques on hi prenen la fresca bones tallades de carn, pollastres, gallines, peix...

Els safareigs amb llurs màquines d'escórrer i eixugar la roba, netes a desdir, gaudint del descans dominical.

També hem entrat a la infermeria on hem pogut contemplar alguns casos força impressionants. El nen aquell, d'uns dotze anys, somrient sempre, que ens ha dit, a instàncies nostres, el seu nom i cognoms. La seva esperança, la seva il·lusió, és poder córrer com els altres i deixar el llit per sempre més. No sap, pobret!, que tard o d'hora es veurà privat de les seves cames, car el seu mal no és altre que uns incurables tumors blancs. I aquell altre, resguardat per una vidriera, atacat de pulmonia doble, sempre gemegant. Finalment, l'espectacle, dolorós en extrem, del pobret anormal, mut i cec per torna, assegut en una fusta dins un llit amb baranes, donant incansablement cops de peu, gesticulant sense to ni so, brandant contínuament el seu cap deformat.

Hem sortit força commoguts. Una vegada a ple aire, ja en direcció a la porta que dóna accés a la Diagonal, acompanyats sempre per la servicial religiosa que no ha volgut deixar-nos fins a l'hora del comiat, tot eren comentaris referents a tot quant havíem vist i contemplat.

La visita, per bé que hi hem empleat cosa de dues hores i mitja, si tenim en compte les proporcions que agafen els varis pavellons, ha estat ràpida i concisa.

Malgrat tot, ens ha deixat records força inoblidables, que s'han gravat molt i molt en la nostra pensa, i també, per què no dir-ho?, en el nostre cor.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

CORRANDA

Torronaire, torronera,
a cada ull tens un estel,
i als llavis una cirera
que tapa un potet de mel.

Castell de Burriac

LES seves runes estan emplaçades en un turó de forma molt trencada que voreja els 600 metres d'altitud, essent, ensems, el turó més elevat de la regió; està sobre mateix d'Argentona, i és albirable clarament des de Mataró; forma part de la serralada de Sant Mateu, i està inclòs en la Comarca del Vallès.

Les notes més antigues que es troben corresponen al segle XI, i sembla que en la història portava el nom de Sant Vicenç, tal vegada, potser, per una capella que hi havia dedicada a aquest Sant.

El nom pel qual es coneix aquest Castell es troba per primera vegada l'any 1313.

Referent als primers propietaris, se sap que entre els castells que posseïa la comtessa Ermesendis, hi figurava aquest; així consta en un document de Ramon Berenguer I.

També consta que aquesta comtessa, amb el seu fill Berenguer Ramon I i la seva esposa Guisla, vengueren béns de llur comtat, excepte els que feien referència a aquest castell, amb tots els seus edificis; per tant, continuà essent propietat d'ells, fins que a l'any 1352, que va estingir-se la família per defunció de l'últim Berenguer, en què van ésser venuts, junt amb altres béns, al Conseller del rei.

Durant la guerra amb Pere de Castella, degut a necessitats materials, el castell va ésser venut, en 1360, per la quantitat de 12.000 sous barcelonins.

Temps després va passar a propietat del baró de Maresma, en la persona de Pere Joan Ferrer, en 1471; aquest nou propietari començà unes obres en 1493, però, en el segle XVI no se'n parla més.

Durant el regnat de Ferran II el Catòlic, tots els poblets i caserius van ésser ingressats a la corona; per tant, deixà d'ésser-ne propietari En Pere Joan Ferrer, abans que pogués acabar les obres del castell.

Avui, d'aquest castell, com de la majoria, per no dir tots,

tan sols en resten runes i algunes romanalles de la torre de l'homenatge. Segons es desprèn de l'aspecte general de la construcció, les runes, en la seva major part, no són les del primitiu castell, ja que en les seves parets es distingeixen clarament romanalles de construccions de caràcter militar, pròpies dels segles XIII i XIV; també s'hi troben detalls arquitectònics del segle XV. Recolza aquesta suposició el fet d'haver-se trobat entre les runes residus de materials romans.

El seu estil sembla ésser romà i destinat a la defensa de certs punts estratègics; està dividit en dues parts, una superior i una altra inferior; la part superior comprenia la sala d'armes, la capella i les habitacions; i la part inferior, les dependències dels homes d'armes, els cellers, les quadres i altres dependències. Aquesta part està completament colgada entre les runes i les esllavissades, i encara poden observar-se, al mateix nivell del sòl, uns forats, que devien sostenir les vigues pel pis superior.

En el que resta de capella, s'hi veuen construccions de dues èpoques; la bòveda té un estil arquitectònic molt més modern que la resta.

Sembla que l'entrada al castell es feia mitjançant un pont llevadís, junt a la torre o talaia, que és la part més notable que existeix, avui dia, del castell.

També sembla que, voltant el castell, hi havia hagut una muralla, avui destruïda, de la qual se'n trobaren algunes romanalles.

Des del cim es divisa tota la carena de muntanyes de la nostra costa i els poblets veïns als peus, però el que destaca més, és la mar Mediterrània enfront, i al darrera, una barrera de muntanyes que al lluny es van a juntar amb el Montnegre i el Montseny.

Per a visitar-lo poden organitzar-se algunes excursions, sortint de Mataró o d'Argentona, o bé de Vilassar o de Premià.

J. NADAL I RIBAS.

Sant Cristòfol

Si el mar és fúria, bot i deliri,
i es embranzida i és cos a cos,
¿qui se'n recorda del cementiri,
del gris de nacre del seu repòs?

(J. M.^a DE SAGARRA, *El cementiri dels mariners*).

EL vers del nostre Sagarra és meravellós, i a la pregunta que ell fa podríem afegir-hi aquesta: ¿Qui se'n recorda que a l'antigor els barcelonins prenen el primer bany de mar de la temporada el dia de Sant Cristòfol? Segons una vella creença, qui començava a banyar-se en aquest dia tenia salut tot l'any. L'endemà de Sant Cristòfol l'aigua del mar era negra i bruta, car els serrallers i bonyaguers del barri del Regomir aprofitaven el dia per banyar-se, deixant senyals de llurs oficis.

Precisament d'aquell dia vénen aquells adagis:

Qui no es banya pel Juliol,
no es banya quan vol.

Home de banys,
home de pocs anys.

A més, hi havia la superstició que en el dia de Sant Cristòfol el mar s'esvalotava de faiso perillosa.

* * *

En un carrer estret hi ha un arc i dessota un oratori de la qual antiguitat en respon una làpida que es veu al costat de la porta. Dintre de l'oratori hi ha un altar i en ell un sant: és Sant Cristòfol, advocat contra els lladres, així ho diuen els goigs:

Guarda de malfactors
també vostra pietat.

Essent per aquest motiu reproduït Sant Cristòfol en les portes d'entrada de les ciutats, esglésies i cases.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Memòria General

Confirma això el fet de trobar-se llur imatge a l'antic portal de la muralla romana de la ciutat de Barcelona, per la part de la platja.

Primerament va haver-hi, damunt de la porta, la imatge del Sant; després va existir-hi una capella anterior a l'actual. En 1505 i amb motiu d'instal·lar-se a la placeta una fira adient, els veïns el feren objecte d'una gran devoció, però suprimides les fires emularen els francesos proclamant-lo advocat dels «chauffeurs» (10 juliol 1907).

En 7 d'agost del 1530 es bastí una nova capella al mateix lloc on hi havia l'antiga; en 1568 va ésser millorada, i en 1899 fou reformada, projectant llur altar l'arquitecte Joan Martorell.

En 1585, el rei Felip II instituí, en la capella, la confraria dels Porters Reials de Catalunya, o sia dels funcionaris auxiliars dels tribunals, semblants als agutzils.

En 1712 els industrials del barri erigiren patró llur a Sant Cristòfol i confeccionaren una bandera, per ensenya de la nova col·lectivitat de devots.

Cal no oblidar que Sant Cristòfol era invocat per a lliurar-se de tota mena d'accidents; que la capella ha estat sempre sostinguda pels veïns i que modernament els automòbils concorren, per a ésser beneïts, a l'església del convent de Pompeia, de PP. Caputxins.

RAMON BOTEY I OROBITG.

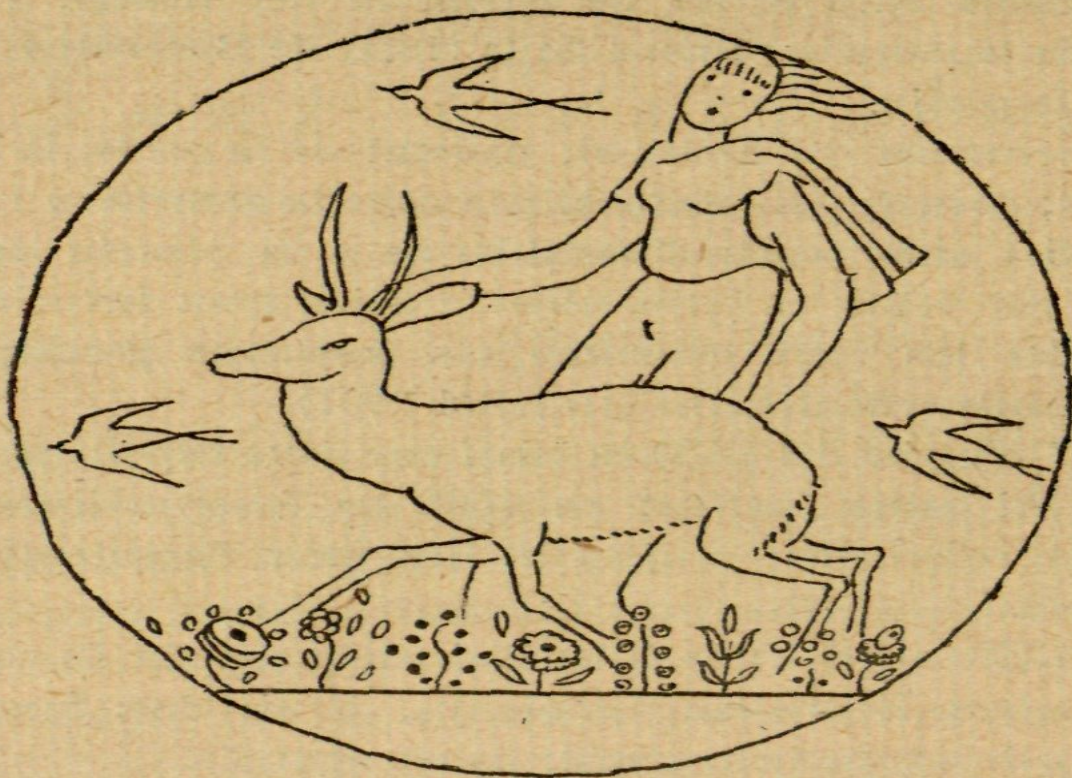
(De «Els Amics del Folklore de Catalunya»).

UNA LOCUCIO POPULAR

«Es un calaix de sastre»

De tota cosa desordenada, així en l'ordre material com en l'intel·lectual, es diu que «és un calaix de sastre», per les diferents i diverses coses que conté, sense cap uniformitat.

Esquinç camperol

EL Mas s'és guarnit
de flors i delit,
és la Primavera!
Les noies cantant
avui van rentant
a baix la riera.

Arreu tot són flors
de tots els colors
i magna puresa.
Canten els ocells
en els arbres vells
de dins la malesa.

I bo i pasturant
salta el rossam
embriac d'alegria...
I el cel és serè,
de boires no en té;
evoca un bon dia.

A baix en el prat,
dalla adalerat
l'hereu mentre canta.
I un conill s'esmuny
d'allà no molt lluny
que el soroll l'espanta.

I els blats tot gronxant
entonen un cant
de tendra poesia.
I el canyissar verd
per la brisa el frec
resa amb harmonia.

Passen tots brunzents
els tudons lluent
a dalt de la serra.
Mentre els coloms
volant donen tombs
entorn la pallerà.

La noia més grant,
puja tot cantant
un panê de roba.
I l'altra corrent
segueix el torrent
collint flors que troba.

.

La vida somriu
en el Mas joliu
dins la Primavera...
Mentre tot fumant
s'aixeca vibrant
al cim de la serra.

LLUÍS CANET

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

El metge del meu poble

(Conte)

ERA un sant baró i no hi havia poble dels voltans que no ens l'envegés. Ja era vellet quan jo el vaig conèixer, però amb la seva mula mansa i el seu parasol vermell corria encara per valls i turons per atendre els malalts de llogarrets i masies amb l'afecte d'un pare. A tot arreu trobava bona acollida i si la seva ciència no era gaire moderna ni gens complicada, en canvi el seu bon humor i la seva bonhomia eren excel·lent tònic pels malalts que visitava i pels seus familiars.

Enemic declarat de les drogues modernes i de les injeccions, deia sovint que dels remeis acabats en *ina* el més efectiu era la gallina i no receptava altres coses que cataplasmes de llinosa, tisanes d'herbetes, i flors cordials, lavatives i sangoneres. No cal dir que amb aquests procediments la seva fama entre els camperols era immensa i acostumaven dir d'ell que era com l'aigua de bacallà: que si no cura tampoc no mata...!

Dels conflictes en què s'havia trobat per la ignorància dels camperols que visitava en tenia un feix per contar. Una vegada va receptar unes píldores a un malalt, recomanant que n'hi donessin una cada tres hores. La muller del pacient li féu notar que no tenien rellotge per comptar les hores.

—Ni rellotge de sol?—preguntà el doctor.

—No senyor. Com que de nit no marcava el vam treure.

—Doncs mireu, cada vegada que canti el gall, doneu-li una píldora.

A l'endemà, quan tornà a veure el malalt el trobà sense cap variació. I al capçal del llit, la capsa de píldores era encara ben plena.

—I doncs, les píldores? No les heu utilitzat?

—Sí, senyor—respongué la dona—, però a la tercera ja s'ha mort.

—S'ha mort? Qui?

—El gall, pobra bèstia! Com que vostè ens va dir que n'hi donéssim una cada vegada que cantés!

Un dia visità un malalt que vivia en un casal vora la riera

on hi havia uns quants àlbers magnífics. Després de receptar l'acostumada tisana d'herbetes i un cataplasma ben calent recomanà que l'endemà al matí *a punta d'alba* li donessin una lavativa.

L'endemà trobà el malalt tot aplanat de fadiga amb el cos ple de verdancs i blaus i amb tots els símptomes d'un greu refredament.

—Què li heu fet a aquest home? —preguntà tot alarmat.

—El que vostè ens va dir. I per cert que ens ha costat molt de pujar-l'hi.

—De pujar-lo on?

—A la punta de l'àlber per donar-li la lavativa...

Els ignorants pagesos, havien pujat el malalt, amb cordes i politxes, fins al cim d'un dels enlairats arbres per complir allà l'ordre del metge!

Pobre metge del meu poble! El trobaren mort dalt de la mula, tornant a mitja nit de visitar un malalt de la muntanya!

G. D.

UNA LOCUCIO POPULAR

«*Me'n fum de la virolla!*»

El mestre Goula era un músic molt conegut i estimat. Era director del Gran Teatre del Liceu i uns admiradors li feren present d'una bella batuta, amb incrustacions de metalls rics.

Un dia, en un assaig, el mestre estava nerviós. Feia estona que no sortien d'un passatge musical molt mogut. El director el trobava sempre poc viu i el feia repetir incansablement. Els gestos del mestre eren tan enèrgics que la batuta va picar tan fort sobre el faristol i va saltar la virolla d'or que hi havia a la punta.

Un violí segon va adonar-se del desperfecte i s'aixecà per a informar-ne, molt humilment, el propietari de la batuta:

—Senyor Goula, li ha fugit la virolla.

I el director respongué, indignat:

—Me'n fum de la virolla! Tornem-hi!

I aquesta dita quedà ràpidament incorporada al llenguatge corrent.

*Interessants notes respecte a les Arts gràfiques**

(Continuació)

Compilades per
ROMÀ CANIVELL I BUXÓ.

20 ABRIL 1800.

Va néixer a Barcelona el que fou savi filòleg, i impressor i editor tan intelligent com poc afortunat, N'Antoni Bergnes de les Casas.

Es autor d'una obra sumament curiosa, titulada *Historia de la Imprenta*. Tracta de la invenció, història primitiva i introducció a Europa.

Va ocupar molt dignament el càrrec de Rector de la nostra Universitat Literària de Barcelona, en l'exercici de 1868.

27 JULIOL 1806.

Va néixer a Valls, N'Antoni Palau i Termens, bisbe que fou de Vic, en 1854, i de Barcelona, novembre 1857.

Fou escriptor elegant i correcte.

En 1837 va prendre part molt activa en la premsa religiosa espanyola.

Fundà el *Boletín Eclesiástico de la Diócesis de Barcelona*, que va començar a publicar-se el dia 1 de gener de 1858.

Va fundar i dirigir durant dotze anys *La Revista Católica*.

Morí a Barcelona el dia 16 de desembre del 1861.

* Vegi's CURIOSITATS DE CATALUNYA, núms. 19 i 24.

15 JULIOL 1873.

Morí a Barcelona el professor d'instrucció primària, arqueòleg, acadèmic i fundador de la impremta que portava el seu nom, N'Esteve Paluzie i Cantalozella, qui a més dels títols acadèmics i altres que ostentava, va tenir l'honor d'ésser el primer d'Espanya que obtingué el títol de professor de *Paleografia*.

17 NOVEMBRE 1879.

Morí a Barcelona N'Antoni Bergnes de las Casas, catedràtic de la Facultat de Filosofia i antic Rector que fou de la nostra Universitat Literària de Barcelona, autor de notables obres didàctiques, antic impressor-editor i historiador de les Arts Gràfiques.

29 JUNY 1808.

Neix a Barcelona En Pere Felip Monlau, periodista infatigable, eminent metge, revolucionari en la seva joventut, filòsof, filòleg i gran acadèmic a la seva edat madura.

De març a setembre del 1831, va practicar el periodisme en uns curiosos quaderns titulats: *Novísimo Cajón de Sastre i géneros de varias tiendas*, per no permetre la llei l'adaptació de l'esmentat títol en forma de periòdic.

Va dirigir *El Vapor*, notable diari barcelonès, des de 1835 a 1836.

Fundà el diari barcelonès més notable del seu temps: *El Constitucional*.

El Semanario Popular, de ciències, agricultura i arts (1840-41).

El Monitor de la Salud, 1858.

2 JULIOL 1808.

El primer acte de rebellia contra el domini de Napoleó I a Catalunya va tenir lloc amb motiu d'haver portat a Manresa un carro carregat de paper segellat francès.

Revoltada tota la població de Manresa, va cremar el carro i la seva mercaderia, consistent amb tot el paper segellat francès; la crema fou davant de les Cases Consistorials, al precís moment que començava l'operació de descarregar-lo.

Un individu que fou impressor i més tard amo d'una impremta, es distingí en aquella revolta i crema, demostrant el seu amor patri.

26 AGOST 1808.

La Junta Suprema del Principat, installada a Tarragona, per sostenir l'esperit patriòtic, acordà la publicació de la *Gaceta Militar y Política del Principado de Cataluña*; el primer número va sortir el dia 23 d'agost, destinant tot el producte a les urgències de la guerra i essent la capçalera segellada amb les armes del Principat.

S'imprimia a la impremta de la Vídua Canals. Format en quart.

6 SETEMBRE 1808.

S'anuncia a Barcelona la publicació d'un periòdic titulat *La Abeja Político-Literario*, en el qual en prosa i vers escrivia des dels primers de mes, Manuel Antonio Igual, jove literat barceloní d'idees avançades.

Dit periòdic era molt llegit pels francesos i afrancesats, la major part dels quals el rebien gratuïtament.

La Inquisició va incloure *La Abeja* entre els periòdics prohibits, i la *Gaceta del Gobierno Supremo de España* (Sevilla, octubre 1809) qualificava d'infame a l'editor del periòdic, que per fi, després de grans esforços, va deixar de publicar-se per falta de subscriptors.

15 DESEMBRE 1808.

Es suspèn la publicació de la *Gaceta Militar y Política de Cataluña*, periòdic oficial de la Junta Superior durant la guerra de la Independència, que més tard va reaparèixer, encara que amb algunes alteracions.

La impremta ambulant en què s'imprimia, fou destruïda varies vegades.

12 FEBRER 1809.

Surt novament la *Gaceta Militar y Política del Principado*, òrgan de la Junta Superior patriòtica, havent estat suspesa per aconeteixements de la guerra, durant 2 mesos menys 2 dies.

Era el periòdic oficial de la guerra de la Independència a Catalunya; s'imprimia a campanya, i els materials tipogràfics varen ésser destruïts varies vegades pels atzars de la guerra i reposats novament pel fundador de la casa Brusi.

10 DESEMBRE 1809.

En aquest dia va capitular la ciutat de Girona sitiada pels francesos, i amb tal motiu va deixar de publicar-se el *Diario de Gerona*, quin primer número és el del dia 20 de juliol del 1808.

Va ésser literari, curios i de notícies durant els seus principis, i patriòtic durant el setge dels francesos.

No porta peu d'impremta cap número de la raríssima collecció, la qual consta de 3 volums.

Va ésser redactat principalment pels canonges d'aquella catedral, Dr. Vicenç Jiménez i Dr. Martí Matute.

14 MARÇ 1810.

Es suspesa la publicació de la *Gaceta Militar y Política del Principat de Cataluña*, que es publicava a Tarragona, a causa de la invasió de les tropes franceses al camp de Tarragona i altres llocs fora de Barcelona. La *Gaceta* va reaparèixer el dia 21 d'abril del 1814.

Per iguals causes i en la data 14 març de 1810, varen quedar suspeses totes les *Gacetes* d'arreu de Catalunya.

11 ABRIL 1810.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

El *Diario de Barcelona*, del qual s'havia apoderat el Govern francès, va prendre el títol de *Diari del Govern*

de Catalunya i de Barcelona, essent escrit en francès i en català.

Més tard, 1 de setembre, en la capçalera del diari apareix l'escut d'armes imperial.

D'aquest moment, el títol i la segona columna de cada plana estan escrites en llengua castellana.

28 AGOST 1810.

Neix a Vic el famosíssim filòsof En Jaume Balmes, que solament en el transcurs de 8 anys de vida periodística va saber col·locar-se a primera línia, per un conjunt de qualitats poc comunes.

En els periòdics *La Religión*, *La Sociedad* i *El Pensamiento de la Nación*, publicats a Madrid uns, i a Barcelona els altres, en què es condensen les seves campanyes periodístiques, en els quals no hi havia tema que no el tractés amb gran interès, afecte i profunditat.

Jaume Balmes va morir a la seva ciutat nadiua, el dia 9 de juliol de l'any 1848.

2 MAIG 1832.

L'impressor, famós en el seu temps, Rivadeneyra, va instal·lar una impremta a Barcelona, de quines premses sortiren produccions molt notables, a l'època i al país, que donaren un gran impuls a les arts gràfiques.

19 MARÇ 1843.

La tarda del dia 19 de març del 1843, van reunir-se a la muntanya de Montjuïc, uns 400 republicans, per determinar la publicació d'un diari republicà a Barcelona, a l'objecte de propagar i defensar les doctrines democràtiques.

En aquest temps va veure la llum pública la primera premsa republicana espanyola en diverses localitats, entre elles Sevilla i Girona.

16 JULIOL 1870

Va sortir a Vic la *Crónica Montañesa*, que va deixar de publicar-se el dia 28 de setembre del mateix any, i

és una altra mostra que posa ben clar i evident el difícil que va ésser arrelar i sostenir el periodisme a Vic, durant la invasió francesa del 1808.

1 MAIG 1871.

En aquesta data es publicà la reproducció fototipogràfica de la primera edició de *Don Quixot*, 1605, esplèndidament i feliçment portada a terme per En López Fabra, essent aquesta la primera obra reimpressa al facsimil amb auxili del fotogravat.

En començar la publicació d'aquesta curiositat tipogràfico-literària solament se'n coneixien dos exemplars complerts, de l'edició del 1605.

El primer, propietat de la Biblioteca Nacional.

El segon, de l'Acadèmia Espanyola.

16 ABRIL 1877.

Mor a Barcelona el notable artista Tomàs Padró, un dels principals dibuixants de la impremta i litografia pàtries.

La seva reputació com a caricaturista polític i d'actualitat, principalment en les caricatures publicades en el setmanari *La Flaca* i de la seva continuació *La Madeja Política*, publicacions, ambdues, en les quals tot l'interès estrivava en les caricatures dibuixades al llapis litogràfic i policromades pel referit artista amb art i gust poc usat en aquell temps en publicacions d'aquesta mena.

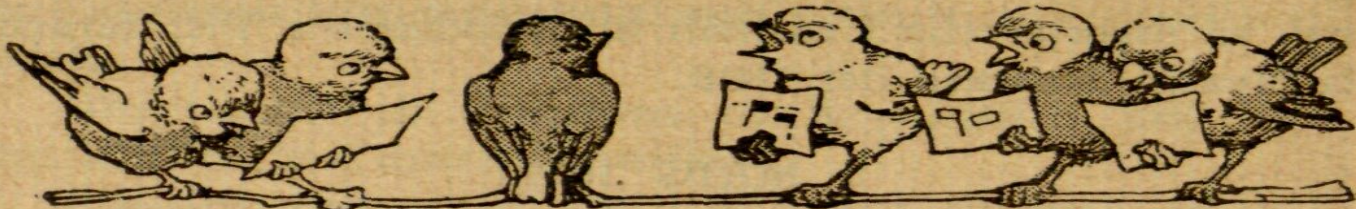
Tomàs Padró va néixer a Barcelona el dia 16 de febrer del 1840.

4 DESEMBRE 1883.

A primers d'aquest any, l'ex-diputat En Fèlix Berdugo i Ortiz, va donar a conèixer, a Barcelona, una màquina autotipogràfica.

Aquesta màquina, destinada a suplir el caixista de línies i quasi la fundició de tipus, gravava les lletres en relleu sobre un cartó, el qual servia per a treure una o més planxes d'estereotípia.

(Seguirà).

ENDEVINALLES

DAVANT teu sempre m'estic,
per tot m'hi veuràs dos cops,
i em trobaràs fixa sempre
a darrera d'un *burot*.

(*La lletra T*).

Estic en mig del mar, però no em mullo,
entre brases estic i no m'abruso,
enlaire sempre visc i no puc caure,
no atines en qui sóc i em tens als braços.

(*La lletra A*).

El ruc sempre la duu a sobre;
està ficada al bagul;
jo no l'he tinguda mai
però sempre la tens tu.

(*La lletra U*).

Sant Lleó la té al davant
i Sant Gil la té al darrera;
cerca-la sempre en el cel
que mai ha estat en la terra.

(*La lletra L*).

Digues tu, bona persona;
què hi ha al mig de Barcelona?

(*La lletra E*).

Tu que el nom de doctô et poses,
saps com acaben totes les coses?

(*Amb S*).

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA

18908 — IMP. ALTÉS. - BARCELONA.